

OŠ "Mladost"
Osijek

1.1. Digitalna pismenost

7. i 8. razred

Sažetak nastavne jedinice

Učenici će usvojiti pojmove *informacijska* i *digitalna pismenost*.
Prepoznat će objektivnu informaciju, naučiti ju razlikovati od senzacionalističke.
Postavit će i usvojiti smjernice za utvrđivanje vjerodostojnosti stranice.

Cilj i ishodi učenja:

- objasniti pojam *digitalna pismenost*
- razlikovati objektivnu informaciju (istinu) od senzacionalističke (laži)
- grupirati informacije prema kriteriju objektivnosti

Korelacija: Hrvatski jezik, Engleski jezik, Informatika

Nastavna sredstva i pomagala: računala/tableti, internet, papir, pametna ploča, projektor (platno)

Uvodni dio

Motivacijske aktivnosti

10 minuta

U staroj Grčkoj najveća je uvreda bila nekomu reći da je nepismen. Danas svi znamo čitati i pisati. Znači li danas pismenost više od čitanja i pisanja?

Informacije su svugdje oko nas. Javljuju se novi mediji kojima prenosimo informacije. U suvremenome svijetu trebamo znati pronaći informaciju, prepoznati informaciju koja može riješiti problem, vrednovati i organizirati informacije te ih učinkovito upotrijebiti. Ako smo sve to sposobni učiniti, onda možemo reći da smo informacijski pismeni.

Danas se spominje i **digitalna pismenost**. Ona se odnosi na sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijских tekstova, a uključuje razumijevanje slika, zvukova i teksta. Govorimo o informacijama dostupnima putem interneta te na digitaliziranu građu, koja je, primjerice, dostupna u knjižnicama. Konkretnе vještine obuhvaćene tim terminom uključuju donošenje suda o *online* izvorima, pretraživanje interneta, upravljanje multimedijском građom, komuniciranje putem mreže. Za razliku od digitalne pismenosti, **informacijska pismenost** obuhvaća cjelokupan svijet informacija, obuhvaćajući i one u tiskanome obliku. Stoga je ona širi pojam od digitalne pismenosti jer sve informacije još nisu u elektroničkome obliku, a opseg dostupnoga digitalnog sadržaja skroman je u odnosu na količinu tiskanih izvora.

OŠ "Mladost" Osijek

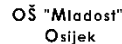

Zadatak:

Učenici trebaju imenovati izvore informacija i odredi koji izvori informacija na fotografijama pripadaju svijetu digitalne pismenosti. Utvrđuju razlike u načinu prenošenja informacija uspoređenih izvora.

	tekst uklesan u kamenu		PP prezentacija
	e-dnevnik		razredna knjiga
	tisak – tiskano izdanje		tisak – digitalno izdanje
	tražilica na webu		knjižnica
	enciklopedija		Wikipedija

	tiskana geografska karta		satelitska karta
	školska ploča		pametna ploča
	tablet		bilježnica
	strip u digitalnome obliku		tiskani strip

Učiteljica/učitelj će s učenicima raspraviti o načinu prenošenja informacija. Kojim se vrstama izvora informacija učenici najčešće koriste, a koji izvori odlaze u zaborav? Razlikuje li se kvaliteta informacije s obzirom na izvor kojim se prenosi?

Glavni dio

Aktivnost 1

5 minuta

Učenici će ispuniti upitnik (u tiskanome ili digitalnome obliku) *Jesi li internetski inspektor?* (prilog 1). Nakon ispunjavanja upitnik ostavljaju sa strane. Na njega će se vratiti krajem sata.

Prilog 1 *Jesi li internetski inspektor?*

Jesi li internetski inspektor?		T	N
•	Istinito je sve što pronađem na internetu.		N
•	Izvor informacije je legitiman ako je na mrežnoj stranici navedena adresa elektroničke pošte.		N
•	Na vrhu stranice otisnut je logotip Bijele kuće. Mogu imati potpuno povjerenje u tu stranicu.		N
•	Web-stranica izgleda službeno i ozbiljno. Informacije koje nudi moraju biti istinite.		N
•	Informacije na stranici potkrijepljene su grafovima i grafikonima. Moraju biti istinite.		N
•	Na stranici postoje kontakt-podatci iz kojih je razvidno tko je tekst napisao, informacije djeluju provjerljivo i bez pogrešaka. Tim se podacima mogu koristiti pri pisanju domaćega zadatka.		N
•	Informacije koje pronađemo <i>online</i> uvijek moramo usporediti s još najmanje dva izvora.	T	
•	Moramo biti sumnjičavi prema informacijama koje pronađemo na internetu.	T	
•	Uvijek moramo razmišljati o podacima koji na mrežnoj stranici nedostaju (nisu objavljeni).	T	
•	Izvore ili autore na mrežnim stranicama ili portalima treba uvijek provjeriti.	T	

Aktivnost 2

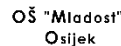
10 minuta

Što mrežnu stranicu čini vjerodostojnom?

Zahtijevamo od učenika da sastave popis činjenica koje mrežnu stranicu čine pouzdanom i vjerodostojnom. O svojim razmišljanjima učenici će usmeno raspraviti. Aktivnost se može provesti i kao oluja ideja.

Učiteljica/učitelj vodi raspravu oslanjajući se na sljedeće tvrdnje:

- Svatko može objavljivati na internetu, dijeliti informacije kakve želi i o čemu želi.
- Iako su mnogi podatci objavljeni na internetu istiniti i zanimljivi, ne mora nužno značiti da je sve objavljeno na internetu istinito.
- Svi koji pišu nisu stručnjaci za teme o kojima pišu.
- Budući da ne znamo uvijek tko je informaciju objavio i je li kvalificiran za pisanje o toj temi, moramo biti oprezni i moramo provjeriti informacije prije nego što u njih povjerujemo ili ih upotrijebimo.

Aktivnost 3

15 minuta

Gledanje filma

Učenici prate film *Detecting Lies and Staying True*: <http://www.youtube.com/watch?v=fXFbQKz3anw> (2:10 minuta).

Učenici će tijekom ili odmah nakon gledanja filma sastaviti listu kriterija kojima određujemo vjerodostojnost mrežne stranice.

Prilog 2 *Popis kriterija/smjernica za utvrđivanje vjerodostojnosti izvora informacija*

Popunjava se tijekom gledanja filma.

Zadatak:

Pogledat ćete video koji nam daje smjernice za procjenu vjerodostojnosti mrežnih stranica i *online* izvora informacija. Za vrijeme gledanja obratite pozornost na upute o povjerljivosti mrežnih stranica.

Učenici će pročitati upute koje su čuli i zapisali. Može se očekivati sljedeće:

- Budi skeptičan/sumnjičav/kritičan.
- Neka te ne zavara profesionalan i zanimljiv izgled stranice.
- U što me pokušavaju uvjeriti, koji im je cilj?
- S koje pozicije/točke gledišta netko objavljuje informacije?
- Što nedostaje?
- Istražiti izvor informacije.
- Otkriti tko dijeli informaciju.
- Slijediti pravilo o usporedbi triju izvora informacija.
- Uključiti jedan izvor koji zastupa suprotna stajališta.
- Uvijek provjeriti tvrdnje koje pronađemo na internetu.

Zaključak:

Internet nam omogućuje pronalaženje informacija iz svih područja života. Ali, ako je nešto objavljeno na internetu, ne znači nužno da je i istinito.

Kao što kritički promatramo svijet oko sebe, kritični trebamo biti i prema informacijama objavljenima na internetu. Biti kritičan ne znači negirati što. Biti kritičan znači provjeriti informaciju koju smo dobili. Pitati se: Koja je svrha/cilj objavljene informacije? Što autori žele da se povjeruje? Koje misli i činjenice nedostaju, a bitne su za predmet o kojemu se piše?

Treba istražiti i izvor: Tko je objavio informaciju? Je li to pouzdan izvor (sveučilište, istraživački centar) ili je izvor informacije nepoznat?

Moramo poštivati pravilo o tri izvora: usporediti tri izvora o istoj informaciji i tek onda donositi zaključke.

Utvdili smo dosta smjernica s pomoću kojih možemo otkriti pouzdane izvore informacija na internetu.

OŠ "Mladost"
Osijek

Aktivnost 4

10 minuta

Sad ćemo utvrditi posebne kriterije koji će nam pomoći procijeniti vjerodostojnost mrežne stranice.

Pri istraživanju izvora informacije provjeravamo URL – lokaciju mrežne stranice ili datoteke na internetu koja osim naziva sadržava i domenu.

Postavit ćemo pitanje učenicima što je nastavak domene i što to znači. Učenicima ćemo ponuditi objašnjenja naziva.

Na internetu izraz domena (engl. *domain*) znači područje označeno nekim zajedničkim imenom, odnosno skup dostupnih informacija istoga tipa i vrste. Vaše ime domene vaša je adresa na internetu.

Prilog 3 Vrste domena

Učenici će pokušati odrediti značenje navedenih domena. Ne treba ostaviti previše vremena za rješavanje zadatka jer većina učenika neće znati značenje. Učiteljica/učitelj će objasniti značenje svake domene.

.com		Ekstenzija .com skraćena je od riječi <i>komercijal</i> te je ujedno najpopularnija i najprodavanija domena na internetu. Među vlasnike te domene ubrajaju se i veliki svjetski <i>brandovi</i> , televizijske kuće, portali i javne osobe.
.net		Net je skraćena od riječi <i>mreža</i> , što je u početku bilo vrlo korisno i zanimljivo, pogotovo za firme koje su se bavile tehnologijom i svoje usluge nudile internetom. Nisu potrebna posebna odobrenja pri zakupu.
.org		Ako ste udruga, zaklada, dobrotvorna ili neprofitna organizacija, onda je .org domena pravi izbor za vašu stranicu. Ova domena obuhvaća sadržaj i stranice sa širokim spektrom aktivnosti, uključujući obrazovanje, umjetnost i kulturu, građanske aktivnosti, zajednice te osobne projekte.
.gov		Stranice vlada pojedinih država, dodjeljuje se mrežnim stranicama pojedinih vladinih ustanova.
.mil		Domena je vojnih snaga SAD-a.
.edu		Dodjeljuje se mrežnim stranicama s obrazovnim sadržajima, stranicama obrazovnih ustanova.
.biz		Biz domena predstavlja ozbiljne i velike firme, skraćena je od riječi <i>businessi</i> idealna je za velike korporacije i tvrtke koje se bave trgovinom. Koristi se za poslovne i komercijalne svrhe. Naravno, nije pravilo. I .biz domenu može registrirati bilo tko u neograničenome broju, a najčešće ju koriste male tvrtke.

OŠ "Mladost"
Osijek

.info		Info domene zamišljene su i pokrenute kao nastavak za stranice koje nude ozbiljan informativni sadržaj.
-------	--	---

Prilog 4 Nacionalne domene

Vizualni znak raspoznavanja država su zastave. Na internetu znak raspoznavanja država nacionalne su domene. Pokušajte otkriti o kojim se državama radi i koje su njihove domene.

	DOMENA	DRŽAVA
	.hr	Hrvatska
	.au	Australija
	.be	Belgija
	.ba	Bosna i Hercegovina
	.ca	Kanada
	.ch	Švicarska
	.cn	Kina
	.fr	Francuska
	.uk	Ujedinjeno Kraljevstvo (Velika Britanija)

OŠ "Mladost"
Osijek

	.it	Italija
	.jp	Japan
	.si	Slovenija
	.me	Crna Gora
	.hu	Mađarska
	.es	Španjolska
	.mx	Meksiko

Zaključak:

Domene okupljaju u skupine prema posebnim kriterijima slične stranice. Kad tragamo za određenim podacima, provjerimo domenu i tako utvrdimo je li izvor prikladan za naše istraživanje. Tražimo li npr. podatke za domaći rad, referat ili slično, tražit ćemo obrazovne sadržaje pod domenom .edu.

Naredni je korak zajedno s učenicima u heurističkome razgovoru utvrditi na što treba obratiti pozornost pri pronalaženju informacija.

1. Pri istraživanju izvora informacija potrebno je provjeriti:
 - a. URL – domene
 - b. je li razvidno tko je autor teksta
 - c. postoje li podatci o stručnim kvalifikacijama autora članka, je li stručnjak za područje o kojemu piše.
2. Tko polaže pravo na autorska prava i je li tekst zaštićen autorskim pravima?
 - a. Iako autorska prava nisu predmet ove nastavne jedinice, s učenicima se može ukratko raspraviti o tome što sve podliježe autorskim pravima. Može se utvrditi da se autorskim pravima mogu zaštititi sadržaji poput sljedećih: audiovizualni sadržaji, predavanja, članci, knjige, glazbene kompozicije, videoigre, računalni softveri, dramska i književna djela i slično.
 - b. Činjenice i procesi ne podliježu autorskim pravima.

Učiteljica/učitelj više informacija o autorskim pravima može pronaći na mrežnoj stranici:

<https://support.google.com/youtube/answer/2797466>

<http://www.teachingcopyright.org/curriculum/hs>.

3. U što me autor želi uvjeriti?
 - a. Zapitat ćemo se koja je svrha stranice, čemu je namijenjena. Je li cilj jasno predložen: prodaja, informiranje, objašnjavanje, uvjeravanje, zabava, dijeljenje...?
 - b. Provjerit ćemo kakva je to mrežna stranica, je li poslovna, osobna, je li to izvor novih informacija.
4. Koja stajališta autor zastupa i s koje točke gledišta piše?
 - a. Koje mi informacije stranica daje, a koje su ispuštene (zanemarene)?
 - b. Je li autor pristran? Zastupa li isključivo jedno stajalište, a potpuno negira drugo?
 - c. Predstavlja li autor informacije ravnopravno, na uravnotežen način?
 - d. Mogu li otkriti koji su podatci, informacije, ideje i zamisli ispušteni?
5. Možemo provjeriti i:
 - a. mogu li se kontakt-podatci provjeriti
 - b. jesu li navedene poveznice ili fusnote kao poveznice na druge pouzdane izvore
 - c. kojim je jezikom tekst pisan, jesu li gramatika, pravopis i rečnična struktura u skladu s jezičnim normama
 - d. jesu li grafikoni jasno naznačeni i objašnjeni
 - e. je li sadržaj aktualan
 - f. jesu li vidljivi nadnevc i ažuriranja stranice.

Nakon ovoga dijela trebali bismo biti sigurni da će učenici biti u stanju prepoznati vjerodostojnost stranice, da stranicu neće vrednovati temeljem prvoga dojma, već nakon promišljanja i analize. Treba naglasiti učenicima da je vjerodostojnost stranice ponekad teško utvrditi, ali da će im predložena pitanja u tome pomoći.

Može se dogoditi da pouzdane stranice ne zadovolje sve kriterije, a nepouzdanice mogu sadržavati i neke druge sumnjive pokazatelje. Navedena pitanja pomoć su učenicima da pronađu, prepoznaju i obrade različite vrste informacija.

Pitanja se svakako mogu dopuniti i iskustvima samih učenika.

Završni dio

Aktivnost za zaokruživanje nastavne jedinice

15 minuta

Korisno je provjeriti nastavak domene i vidjeti slaže li se naziv sa sadržajem.

Učenici će među ponuđenim stranicama s pomoću domene utvrditi koja je službena stranica američke vlade. Nakon toga mogu na internetu provjeriti točnost svojih odgovora.

<http://www.whitehouse.gov> – službena stranica Bijele kuće

<http://www.whitehouse.com.au/> – australska mrežna stranica tvrtke koja se bavi nekretninama

<http://www.whitehouse.com.pl/> – stranica restorana u Poljskoj

<http://www.whitehouse.net> – lažna stranica

OŠ "Mladost"
Osijek

Dodatne aktivnosti

Učenici će u skupinama tražiti mrežne stranice koje će im poslužiti kao izvor informacija o dogovorenoj temi (sport, flora, fauna, umjetnost) te popuniti obrazac (prilog 5 *Istraži autora*) za stranice koje su pronašli.

Obiteljske aktivnosti

Ista aktivnost kao i pod *Dodatne aktivnosti*.

Literatura

DomainExtensions: <http://www.name.com/domains>

DetectingLiesandStayingTrue: <http://www.youtube.com/watch?v=fXFbQKz3aw>

Saznajte više o autorskim pravima na usluzi YouTube:

<https://support.google.com/youtube/answer/2797466>

Mrežna stranica *TeachingCopyRightKurikulum*: <http://www.teachingcopyright.org/curriculum/hs>

Edupoint časopis: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1>

Prilozi

Radni listić: *Jesi li internetski inspektor?*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr1-LK.pdf

Radni listić: *Lista kriterija za određivanje vjerodostojnosti mrežne stranice*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr2-LK.pdf

Radni listić: *Vrste domena*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr4-LK.pdf

Radni listić: *Istraži autora*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr5-LK.pdf

Upitnik: *Kriterij procjene*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr6-LK.pdf

Radni listić: *Provjeri domene*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr6a-LK.pdf

Radni listić: *Izvori informacija*

http://www.petznet.hr/Portals/0/Kurikulum/Multimedija/Modul4/m4-1.1-Digitalna_pismenost-listic-pr7-LK.pdf

OŠ "Mladost"
Osijek

Prilog 1

Jesi li internetski inspektor?		T	N
1.	Istinito je sve što pronađem na internetu.		
2.	Izvor informacije je legitiman ako je na mrežnoj stranici navedena adresa elektroničke pošte.		
3.	Na vrhu stranice otisnut je logotip Bijele kuće. Mogu imati potpuno povjerenje u tu stranicu.		
4.	Web-stranica izgleda službeno i ozbiljno. Informacije koje nudi moraju biti istinite.		
5.	Informacije na stranici potkrijepljene su grafovima i grafikonima. Moraju biti istinite.		
6.	Na stranici postoje kontakt-podatci iz kojih je razvidno tko je tekst napisao, informacije djeluju provjerljivo i bez pogrešaka. Tim se podacima mogu koristiti pri pisanju domaćega zadatka.		
7.	Informacije koje pronađemo <i>online</i> uvijek moramo usporediti s još najmanje dva izvora.		
8.	Moramo biti sumnjičavi prema informacijama koje pronađemo na internetu.		
9.	Uvijek moramo razmišljati o podacima koji na mrežnoj stranici nedostaju (nisu objavljeni).		
10.	Izvore ili autore na mrežnim stranicama ili portalima treba uvijek provjeriti.		

OŠ "Mladost"
Osijek

Prilog 2

Popis kriterija/smjernica za utvrđivanje vjerodostojnosti izvora informacija (Ispuniti tijekom ili odmah nakon gledanja filma.)	
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

OŠ "Mladost"
Osijek

Prilog 3: Vrste domena

.com		Ekstenzija .com je skraćenica od riječi <i>komercijal</i> te je ujedno najpopularnija i najprodavanija domena na internetu. Među vlasnike te domene ubrajaju se i veliki svjetski <i>brandovi</i> , televizijske kuće, portali i javne osobe.
.net		Net je skraćenica od riječi <i>mreža</i> , što je u početku bilo vrlo korisno i zanimljivo, pogotovo za firme koje su se bavile tehnologijom i svoje usluge nudile internetom. Nisu potrebna posebna odobrenja pri zakupu.
.org		Ako ste udruga, zaklada, dobrotvorna ili neprofitna organizacija, onda je .org domena pravi izbor za vašu stranicu. Ova domena obuhvaća sadržaj i stranice sa širokim spektrom aktivnosti, uključujući obrazovanje, umjetnost i kulturu, građanske aktivnosti, zajednice te osobne projekte.
.gov		Stranice vlada pojedinih država, dodjeljuje se mrežnim stranicama pojedinih vladinih ustanova.
.mil		Domena je vojnih snaga SAD-a.
.edu		Dodjeljuje se mrežnim stranicama s obrazovnim sadržajima, stranicama obrazovnih ustanova.
.biz		Biz domena predstavlja ozbiljne i velike firme, skraćenica je od riječi <i>businessi</i> idealna je za velike korporacije i tvrtke koje se bave trgovinom. Koristi se za poslovne i komercijalne svrhe. Naravno, nije pravilo. I .biz domenu može registrirati bilo tko u neograničenome broju, a najčešće ju koriste male tvrtke.
.info		Info domene zamišljene su i pokrenute kao nastavak za stranice koje nude ozbiljan informativni sadržaj.

OŠ "Mladost"
Osijek

Prilog 4: Nacionalne domene

	DOMENA	DRŽAVA
		
		
		
		
		
		
		
		
		
		

OŠ "Mladost"
Osijek

Prilog 5: Istraži autora

Tko je autor informacije?	
Možeš li identificirati autora, navesti njegovo puno ime i prezime ili pseudonim?	
Koje je autorovo obrazovanje, iskustvo u području o kojemu piše (daje informaciju)?	
Ima li autor titulu? Navodi li ju ili ju možemo iščitati iz teksta? Objasni titulu.	
Je li autor povezan s nekom organizacijom? Ako jest, kakav je utjecaj i ugled te organizacije? Imenuj organizaciju.	
Možeš li kontaktirati autora ili tvrtku koja objavljuje informaciju? Kako?	
Ako je autor neimenovan, što možeš poduzeti da otkriješ podatke o autoru informacije?	
Kad je članak/informacija napisana?	
Je li naznačen nadnevak pisanja/objavljivanja informacije?	
Obrađuje li članak aktualnu temu?	
Jesu li teze i informacije u članku zastarjele?	
Jesu li poveznice na stranici u funkciji ili su istekle?	
Može li se provjeriti istinitost objavljene informacije?	
Navodi li autor izvore kojima se služio u predstavljanju informacije (pisanju članka)?	
Imenuj izvore koje navodi.	
Poziva li se u svome radu na određene autoritete?	